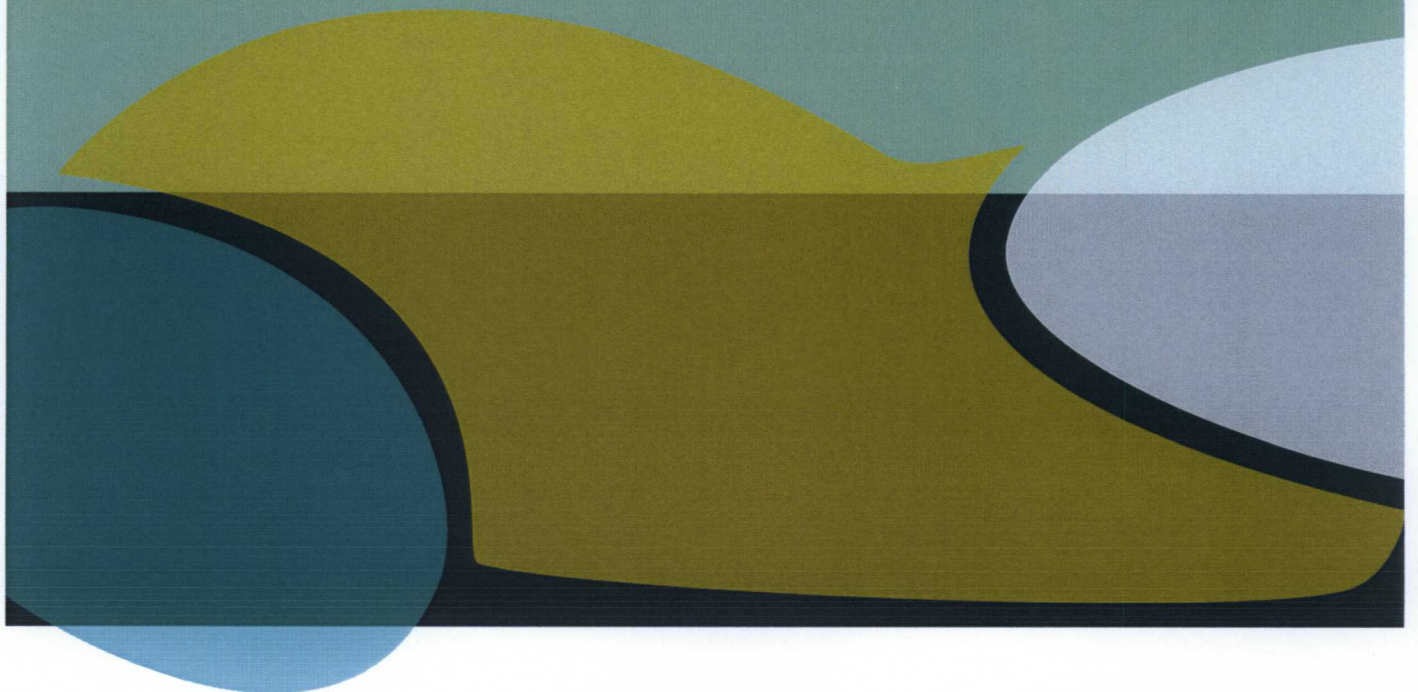

Asker
kommune

Alene på veien til Norge

Embla

Embla sykler på sykkel en hun har lånt av bestefar. Hun har akkurat fylt 17 år og plukker et eple fra naboens tre på vei til byen for å møte vennene sine. Det blåser og hun gleder seg til sommeren. Hijaben klør og hun stopper for å dytte en liten hårtjafs inn bak øret. "Stopp!" roper en mannsstemme. Embla snur seg. Politimannen kommer bort til henne og sier hun må bli med til stasjonen. Embla spør hva galt hun har gjort. Han mumler noe til svar og holder et godt grep om pistolen. Hun ser noe blankt i beltet og frykter hva han kan gjøre om hun ikke gjør som han sier. Hun blir med i bilen og får et glass med drikke.

Embla våkner. Det suser i hodet og jenta ser på hendene sine. Noen røde merker svir rundt håndleddene. Hun ser seg rundt. Hun ser jenter og kvinner hun aldri har møtt. De kommer ikke fra hennes landsby. Bestefar har ikke sagt at hun kunne dra. Innsiden av et hus, med vegger som trykker henne i brystet. Hun åpner munnen og ser at en kvinne legger pekefingeren over munnen. En jente med brennmerker på halsen stirrer på henne, en annen gnir seg i øynene med håp om å få opp sammenklustrete øyne, en med bare tre hele tær. Hun ser mange par mørke unge øyne. Alle sitter stille og venter. Embla gråter stille og lurert seg selv med at hun snart våkner og setter seg på bestefars sykkel på vei til byen. Døren åpner seg igjen og igjen og snart er det hennes tur. Hun ser en annen vei da kameralinsen blekner huden hennes og høye stønn blir til øresus i Emblas hode.

1.0 Innholdsfortegnelse

1.0 Innholdsfortegnelse	3
2.0 Prosjektet ”Alene på veien til Norge”	4
3.0 Hvem er vi?	5
4.0 Et nettverk av kontakter	6
5.0 Bekymringsmeldinger	7
5.1 Psykiatri.....	11
5.2 Menneskehandel.....	13
5.3 Annet	14
6.0 Undersøkelser.....	14
7.0 Samtaler med enslige mindreårige asylsøkere	15
8.0 Hvor gammel er han og hun?	16
9.0 Plassering av Dublinere.....	18
10.0 Påtrengende spørsmål og utfordringer	19
10.1 Reaksjoner og holdninger.....	20
10.2 Mistenkeliggjøring	21
10.3 Fylkesnemda utfordrer	22
10.4 UDIs tilbud og ansvar	23
11.0 Noen vellykkede erfaringer	24
12.0 Hva må til?	25

2.0 Prosjektet ”Alene på veien til Norge”

I 2007 søkte Asker barneverntjeneste Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) om prosjektmidler til behandling av bekymringsmeldinger vedrørende enslige mindreårige asylsøkere (EMA) bosatt på Hvalstad transittmottak. I desember 2007 inngikk Asker kommune en avtale med BLD om et ettårig prosjekt. Mandatet var: *”Asker kommune skal gjennomgå bekymringsmeldinger og gi en barnevernfaglig vurdering av behov for tiltak etter barnevernloven for alle enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Hvalstad transitt og mottak i 2008. Alle faser i saken dokumenteres og systematiseres med en beskrivelse av de vurderinger som ligger til grunn for behandlingen av den enkelte sak.”*

Bakgrunnen for søknaden var at mottaket begynte å sende bekymringsmeldinger etter en omfattende menneskehandelsak i 2005. Den omhandlet 100 kinesiske ungdommer som kom til Norden og alle forsvant. Som en følge av dette, akutt plasserte barnevernet seks kinesiske ungdommer på institusjon. Fire av dem rømte til Sverige og ble funnet av politiet i en leilighet der. Saken ble straffeforfulgt i Sverige. Siden den gangen har vi hatt et tett samarbeid med mottaket rundt de enslige mindreårige.

Da barnevernet søkte om prosjektmidler bodde det 70 ungdommer i alderen 15-18 år på mottaket. Siden da har dette tallet økt til 110. Antall ankomster til Norge har økt fra 2007 fra 403 til 1374 i 2008. Som vi ser er dette over en tredobling. I de 5 første månedene av 2009 kom det 930. Offisielt er botiden på mottaket mellom to uker og fire måneder. I praksis kan ungdommer bo der lenger enn fire måneder. Transittmottaket omkranser Hvalstad ordinære mottak, der det bor 30 ungdommer. Det vil si at på området bor det 140 ungdommer. Det ligger åpent og sentralt i Asker, med to minutters gange til toget og 15 minutters biltur til Oslo. Bemanningen ved mottaket har økt noe de siste to årene, til at det kan være opptil åtte miljøarbeidere på jobb samtidig. Det er likevel langt under hva som er standarden i barneverninstitusjoner der det gjerne bor en til seks ungdommer med minimum to på jobb.

På grunn av at det har kommet mange flere enslige mindreårige asylsøkere og antallet plasser på Hvalstad har økt til 110, har det ikke vært mulig å gjennomføre undersøkelser på de ca. 1.600 ungdommene som kom til Hvalstad i perioden. Det ble derfor avklart med BLD at barnevernets undersøkelser skulle være etter melding fra mottaket.

3.0 Hvem er vi?

Da prosjektet startet 01.09.08 var Hvalstad transitt det eneste transittmottaket for enslige mindreårige asylsøkere i Norge. To prosjektmedarbeidere, Monica Bårnes og Ane Slaatto, har jobbet med prosjektet, med barnevernsjef Anne-Karin Andvik som prosjektleder. Med utgangspunkt i vår hverdag som barnevernkonsulenter for enslige mindreårige asylsøkere i det kommunale barnevernet, har vi skrevet denne prosjektrapporten. Når vi i rapporten bruker ordene barn og ungdom, snakker vi de som er mellom 15 og 18 år. Vi er opptatt av enslige mindreårige asylsøkeres rettigheter og hvordan de blir behandlet i det norske formelle og uformelle systemet. Særlig er vi opptatt av om deres verdighet og behov blir ivaretatt.

Selv om hovedfokuset i prosjektet er barnevernets undersøkelse og barnevernfaglige vurderinger, er det også interessant å se hvilke andre instanser som tar og har kontakt og hvilke som burde hatt kontakt. Vi setter spørsmålstegn ved om alle tar det ansvaret de er pålagt ifølge norske lover og spesielt FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vi ser også på hvilke holdninger til enslige mindreårige som fins blant systemets forvaltere. Hvilken plass og status har enslige mindreårige asylsøkere i det norske systemet og hvem har de kontakt med? Hvordan fungerer det formelle bakteppet i praksis? Er bekymring rundt et barn avhengig av status, opprinnelsesland, foreldre? Hvilke etiske dilemma og utfordringer finner vi i møte med barn fra ukjente kulturer og uten foreldre i Norge?

Vårt menneskesyn tar utgangspunkt i det myndiggjorte mennesket. Med troen på menneskets evne til å ta ansvar for egne handlinger og eget liv, mener vi at mennesker er aktive og kompetente. Mennesker har iboende muligheter og behov for positiv selvhevdelse. Samtidig lever vi i et samfunn med strukturelle begrensninger og visse moralske og etiske normer. Vår verdioppfatning preges av at relasjoner og avhengighet er fundamentalt for oss. Dette gir seg utslag i at vi har en moralsk tilbøyelighet til å ta vare på hverandre.

Vi er opptatt av at også enslige mindreårige asylsøkere er autonome og handlende i egne liv, samtidig som vi tar hensyn til et barns begrensede forutsetninger. I tillegg kommer hindringer de møter i et fremmed land. Hvordan kan barneverntjenesten bidra til at disse barna får muligheten til å opptre ansvarlig på egne vegner og at deres behov blir ivaretatt? Og hvordan kan vi finne ut av hva som er best for akkurat den enkelte unike, enslige mindreårige ungdommen som søker asyl i Norge?

4.0 Et nettverk av kontakter

Vi er mange som jobber for at EMA skal ha det godt i Norge og vi har ulike funksjoner, oppgaver og utfordringer. I tillegg til å drive undersøkelser og sette i gang tiltak for ungdommer fra Hvalstad transittmottak, har vi i prosjektperioden besøkt Eidsvoll omsorgssenter, Bergenhus barneverntjeneste og Sjøvegan asylmottak. Vi har deltatt på kurs holdt av Hero (privat driftsoperatør av mottak), Utlendingsdirektoratet (UDI) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) hvor vi selv har holdt innlegg om temaet. Vi har hatt besøk av – og besøkt – kommuner som er i startfasen med arbeid med enslige mindreårige asylsøkere.

Vi har hatt et godt samarbeid med Hvalstad mottak og Statens fagteam i hele perioden. Vi har også samarbeidet med UDI, politiet lokalt, Politiets Utlendingsenhet (PU), Kripos, Stopp-gruppa (etterforsker menneskehandel) i Oslo, organisasjonen Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF), helsesøster på mottaket, annet helsepersonell, Barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), flere institusjoner og ungdommenes verger og advokater. Alle disse instansene og gruppene har sin rolle og funksjon i forhold til EMA. UDI har det formelle ansvaret for de enslige mindreårige asylsøkerne når de kommer til Norge. Driften av asylmottak blir lagt ut på anbud – og den som vinner konkurransen blir driftsoperatør. I løpet av det siste året er det opprettet flere nye transittmottak for EMA mellom 15 og 18 år og nye planlegges.

Det er politiets jobb å vurdere sikkerheten til en ungdom og å undersøke om det er begått noe straffbart. Politiet vil gjerne ha håndfaste bevis, og de er det sjelden mange av i disse sakene. Derfor blir de ofte ikke prioritert. Politiet har ikke mulighet til å etterforske saker der det foreløpig ikke kan bevises at noe straffbart er gjort eller det foreligger en anmeldelse. Barneverntjenesten har opplevd at lokale politistasjoner ikke alltid har kunnskap om menneskehandel, noe som vanskeliggjør samarbeidet rundt ungdommens sikkerhet.

Selv om vi innimellom snubler i uforutsette usynlige tråder, har vi erfart at om vi klarer å samkjøre alt det gode arbeidet som legges ned, er det gode muligheter for at mange ungdommer får god og riktig hjelp til riktig tid.

5.0 Bekymringsmeldinger

Barneverntjenesten mottok 66 bekymringsmeldinger fra transittmottaket i perioden 01.08.08 – 31.07.09. Av disse ble 17 meldinger henlagt og 49 ble undersøkt. Når en melding sendes til barneverntjenesten skal den avklares av vårt inntaksteam innen en uke. Inntaksteamet vurderer om innholdet i meldingen er av en slik art at det skal åpnes undersøkelse etter Lov om barneverntjenester § 4-3. De fleste grunnene for henleggelse av meldingene fra Hvalstad er at barnet har flyttet, er vurdert over 18 år eller at mottaket må søke hjelp fra Barne- og ungdomspsykiatrien. Når ungdom flytter i undersøkelsesperioden vurderes det alltid om saken skal meldes videre til stedlig barnevern eller om det er nok at mottaket overlapper bekymringene til neste mottak.

Hovedvekten av meldingene inneholder mistanke om menneskehandel. Flere av disse handler om utnyttelse i landet ungdommen kom fra eller i et annet land han eller hun har vært i før de kom til Norge. Barneverntjenesten har et særskilt ansvar for barn som er utsatt for menneskehandel. Mottaket sender derfor alltid melding til barneverntjenesten når de får mistanke om dette. Disse meldingene skal det iverksettes barnevernsundersøkelse. Innholdet i en slik melding kan være:

”Mamma forlot meg og søsknene mine. Jeg tror jeg var fem år. Mamma fortalte meg aldri om problemene før hun dro, men jeg hørte folk snakke om det. Ingen likte at mamma var etiopisk og pappa var eritreisk. Farfar fikk det vanskelig da sønnen hans giftet seg med en med feil opprinnelse. Jeg vokste opp med besteforeldrene mine og jeg fikk gå på skolen i tre år. En dag hvisket naboens venninne meg i øret at farfar har en plan om å gi meg bort til en mann. Jeg skulle giftes bort, visstnok om en måned. Jeg måtte dra. Jeg ville ikke gifte meg, jeg var jo bare 14 år. Jeg sa jeg skulle hente vann langt unna, og så løp jeg. Jeg vet ikke hvor lenge jeg løp. Jeg husker at ved grensen mellom Eritrea og Sudan var det flere som jeg reiste sammen med som ble truet av menn med macheter.

Jeg ble redd for å fortsette over grensa da jeg ikke forstod hva mennene sa. Det eneste jeg forstod var at de ville drepe meg hvis jeg ikke ble med opp i fjellene. Jeg strittet imot. De løftet meg og jeg ble bundet fast på en kamelrygg sammen med en jente som jeg kjente litt. Det var vi som ble tatt. De stengte oss inne i et lite hus langt oppe i fjellet. Det fantes ikke vanlige hus der, og ingen vanlige mennesker, bare menn med macheter. Vi prøvde å komme oss ut og rømme, men det var alltid en som stod vakt og passet på. En mann holdt meg fast og alle mennene kom inn en etter en, voldtok meg, hver eneste dag i 15 dager. Til slutt trengte han ikke holde så hardt. Jeg var så svak. Jeg visste ikke om det var natt eller dag.

De ga oss videre til noen som igjen ga oss til sudanesiske politi. De plasserte oss i et fengsel der det sikkert var flere tusen andre mennesker fra mange land og forskjellige

etniske grupper. Da jeg slapp ut etter noen dager, fant jeg ut at jeg var gravid. Jeg fikk hjelp til å ta det bort. Hun som hjalp meg med det, hjalp også meg og venninnen min å flykte videre. Hun sørget for at vi fikk være med menneskesmuglere og en gruppe på 30 gjennom Sahara. De lot oss bli med gratis. Vi gikk i en måned og to uker. Vi hadde mat og vann til å begynne med, men etter hvert måtte vi drikke vår egen urin. Bare ti kom frem. Hele tiden var det folk som døde. 16 forlot måtte vi gå fra døde. Fire mennesker gikk vi fra i live. Vi klarte ikke å bære dem. Vi var så syke og svake selv. Jeg ser de når jeg lukker øynene. Jeg ser noen sitte på kne og jeg ser andre ligge sammenkrøllet og de vet de skal dø. Jeg vet at når jeg ikke ser dem lenger bak meg, er de alene. Sanda kom til å begrave dem. Jeg trodde jeg skulle ligge der en dag. Snart.

I Libya ble vi tatt av politiet og fengslet i to måneder. Jeg mistet min venninne der. Hun døde syk og utmattet. Hun døde fra alt det forferdelige som hadde skjedd. De andre som overlevde turen gjennom Sahara ble med i båt over havet til Italia. Vi satt oss i en liten motorbåt og klarte å rømme fra politiet i Libya. De som ikke klarte det, skjedde det grusomme ting med. Vi fikk motorstopp og båten drev på havet i to døgn. Det ble slutt på mat og drikke og jeg trodde jeg skulle dø igjen. Noen fiskere fant oss og ga beskjed til myndighetene i Italia. Jeg ble registrert som asylsøker. Jeg var på flere mottak. Det var folk fra hele verden der. Jeg var så deprimert der. Jeg trodde at livet mitt skulle bli i orden når jeg kom fram til Europa. Jeg så andre jenter som ble helt "koko" av alt.

Jeg satt der i flere måneder. Plutselig en dag måtte vi flytte. Vi ble vekket midt på natta med beskjed om at vi måtte forlate mottaket. De kastet klærne våre ut. Jeg husker noen mennesker som demonstrerte mot at det ikke var noe organisert opplegg for flyktninger. Vi sov på gata i noen tuneller. Unge jenter som meg og mødre med små barn. Vi var ikke beskyttet. Barna gråt og vi hadde bare tynne tepper mot kulden. Plutselig var det en mann fra Nigeria der, jeg rakk ikke, før han stappet en klut med lakk i munnen min. Han voldtok meg. Mange så meg komme og gå og de sa til meg "ung jente som vandrer alene". Jeg visste ikke helt hva jeg gjorde og hvor jeg var. Akkurat som jeg ikke var meg selv lenger, at det ikke var noe igjen av meg. Andre så meg og samlet inn penger slik at jeg kunne reise videre."

Anbefalinger fra mottaket:

"Enya er enslig og klart mindreårig. Hun står uten omsorgspersoner i hjemlandet, samt rømt fra tvangsekteskap og menneskehandel. Hun er sterkt traumatisert etter alle overgrepene på reisen. Reisen var regelrett livsfarlig flere ganger. Hun har vært vitne til andres død ved flere anledninger og måttet forlate døende i reisefølge. Jenta forteller selv at hun tidvis er meget deprimert og sover svært dårlig. Jenta er skrekkslagen mht retur til Italia og Menneskehandelteamet (Mh-teamet) er svært bekymret for jentas psykiske helse ut fra hvordan hun er preget av traumene i hverdagen på mottaket. Mh-teamet ber om at realitetsbehandling av jentas søknad vurderes, slik at menneskelige hensyn får overstyre jentas dublinerstatus".

I en slik sak anser barnevernet at jenta ikke er i akutt fare, men vil påse at hun får verge, advokat og noen å snakke med dersom hun ønsker det. På grunn av den ofte korte oppholdstiden på mottaket er det svært sjelden Barne- og ungdomspsykiatrien setter i gang behandling. Hvis ungdommen får psykologisk behandling, kommer dette først i gang på ordinære mottak der de skal bo mens asylsøknaden behandles.

Tabell over mottatte meldinger i prosjektperioden:

Mh-tv = menneskehandel-tvangsekteskap,

Mh-p= menneskehandel-prostitusjon,

Mh-arb= menneskehandel-arbeid,

Mh-krim=menneskehandel-kriminalitet,

Mh-u=menneskehandel-uviss utnyttelsesform.

H = henlagt melding,

U= undersøkelse

Institusjon / Mødrehjem betyr at barnet har vært / er plassert av barnevernet.

Oå = overårig (over 18 år).

Måned	kjønn	Type	Land	H U I	Status
Aug	G	Skutt	Somalia	Beredskapshj	Avsl overårig
Aug	J	Mh-tv	Tsjetsjenia	U	Flyttet
Aug	G	Mh-krim	Zimbabwe	U	Flyttet
Aug	J	Mh-p	Kenya	U	Flyttet
Aug	G	Døv	Irak	H	
Aug	G	psykiatri	Afghanistan	H	
Aug	J	Mh-p	Rwanda	U	Flyttet
Sept	G	Mh-krim	Algerie	U	Rømt / Oslo
Sept	G	Mh-u	Somalia	U	Flyttet
Sept	J	Mh-p	Etiopia	U	Flyttet oå
Sept	J	Mh-p	Etiopia	U	Flyttet
Sept	J	Mh-tv	Burundi	H	Flyttet
Okt	J	Mh-tv	Albania	U	Flyttet / rømt
Okt	J	Gravid	Tsjetsjenia	Mødrehjem	*
Okt	G	Psykiatri	Afghanistan	H	
Okt	J	Mh-p	Kina	Institusjon	Flyttet oå
Nov	G	Mh-u	Afghanistan	U	Flyttet
Nov	G	Mh-u	Nigeria	U	Flyttet oå
Nov	J	Mh-p	Eritrea	U	Flyttet
Nov	G	Gjeld	Afghanistan	U	Flyttet
Nov	G	Psykiatri	Burundi	U	Flyttet oå
Des	G	Mh-u	India	U	Forsvunnet
Des	G	Mh-u	India	U	Forsvunnet
Des	J	Mh-tv	Irak	Institusjon	Avsl v/18 år
Des	G	Mh-u	Nigeria	U	Flyttet

Des	G	Mh-u	Afghanistan	U	Flyttet
Des	G	Mh-krim	Tunisia/Palest.	U	Flyttet
Des	J	Bopel	Tsjetsjenia	H	
Des	G	Mh-krim	Nigeria	H	Rømt/oå
Des	G	Mh-krim	Marokko	H	Flyttet
Des	G	Adferd	Algerie	H	
Jan	G	Psykiatri	Irak	Inst -fosterhj	*
Feb	G	Psykiatri	Etiopia	H	
Feb	G	Mh-u	Kina	Institusjon	Flyttet oå
Feb	G	Mh-arb	Sri Lanka	U	Flyttet
Mars	J	Mh-p	Etiopia	U	Flyttet
Mars	J	Mh-tv	Afghanistan	U	Flyttet
Mars	J	Mh-u	Burma	U	Flyttet
Mars	J	Mh-u	Burma	U	Flyttet
Mars	G	Mh-u	Burma	U	Flyttet
Mars	G	Psykiatri	Afghanistan	Institusjon	*
Mars	J	Mh-tv	Irak / NL	Institusjon	Flyttet
Mars	G	Mh-arb	Sri Lanka	U	Flyttet
Mars	J	Mh-u	Irak	institusjon	*
Mars	J	Mh-u	Irak	institusjon	*
April	G	Psykiatri	?	H	
April	J	Gift	Albania	H	
April	G	Mh-krim	Tunisia	U	Rømt / Oslo
April	J	Mh-p	Eritrea	U	Flyttet
Mai	G	Psykiatri	Etiopia	U	Avsl – Hv.o
Mai	J	Psykiatri	Sri Lanka	U	Avsl- Hv.o
Mai	G	Psykiatri	Afghanistan	Institusjon	Flyttet oå
Mai	J	Mh-p	Uzbekistan	Institusjon	*
Juni	G	Krim	Algerie	H	Flyttet
Juni	G	Krim	Algerie	H	Flyttet
Juni	G	Krim	Algerie	H	Flyttet
Juni	G	Krim	Algerie	H	Flyttet
Juni	J	Gravid	Tsjetsjenia	U	*
Juni	G	Mh-arb	Afghanistan	U	Flyttet
Juni	G	Mobbing	Afghanistan	U	Flyttet
Juli	J	Mh-tv	Eritrea	U	*
Juli	J	Mh-tv	Eritrea	U	Flyttet
Juli	J	Mh-arb	Somalia	U	Flyttet
Juli	J	Psykiatri	Afghanistan	H	
Juli	G	Mh-krim	Kongo	H	Flyttet oå
Juli	G	Psykiatri	Iran	U	Flyttet

* = aktive saker

Tabellen viser hvilken måned bekymringsmeldingen kom, barnets kjønn, hva meldingen handlet om og hvilket land barnet kommer fra. Som vi ser av tabellen, ble 12 barn plassert utenfor mottaket av barneverntjenesten. Fem er fortsatt plassert.

Meldingene deler vi inn i tre kategorier:

- 12 psykiatri
- 41 menneskehandel
- 13 annet

5.1 Psykiatri

Kategorien ”*Psykiatri*” består av barn med store traumer, suicide tanker og eller forsøk, posttraumatisk stresslidelse og nedstemthet.

Daniel, 17, Kurdistan

Daniel har ligget på togsykkene med hodet hvilende på rustent metall. Daniel har hoppet i elva og trukket kaldt vann ned i lungene. Han er mishandlet. Han er misbrukt. Han er voldtatt med stokker og han har svevet utenfor kroppen sin. ”Hei, jeg heter Daniel og jeg vil leve i Norge.”

Daniel blir innlagt på ungdomspsykiatrisk klinikk med alvorlig depresjon og mulig posttraumatisk stressyndrom. Han plasseres derfra direkte på akuttinstitusjon. Det vurderes at transittmottaket ikke kan gi gutten den oppfølgingen han trenger i forhold til psykisk og fysisk helse. Daniel bor på akuttinstitusjon inntil langtidsinstitusjon er å oppdrive. Han vil flytte til et sted han får gå på skole og han kan vite at her skal han være en stund fremover. Han flytter inn på en langtidsinstitusjon og er raskt i gang med å lære seg norsk. Han snakker godt og klarer å se for seg et liv i Norge. Han vil bli norsk. Gutten går til psykolog og får behandling. Daniel får opphold i Norge og gleder seg til å få kommune. Det står 400 enslige mindreårige i kø og det tar lang tid. Barneverntjenesten vurderer at det beste for gutten er å fortsette å bo på institusjonen inntil nytt egnet tilbud i kommune er på plass. Daniel trenger ekstra oppfølging og han venter og venter. Han venter fortsatt fordi få kommuner vil ha en syk og vanskelig ungdom som krver store ressurser.

I saker der en er bekymret for ungdommens psykiske helse, anbefaler ofte barnevernet at ungdommen blir vurdert av lege eller Barne- og ungdomspsykiatrien. Vi har opplevd at flere har vært akuttinnlagt i Barne- og ungdomspsykiatrien på grunn av suicide forsøk.

Barneverntjenesten har plassert tre ungdommer i institusjon på grunn av dårlig psykisk helse. To av disse er fortsatt plassert. En er flyttet av UDI da han ble vurdert til å være over 18 år.

To psykiatri-eksempler til:

Joe, 16, Tsjetsjenia

Joe har mistet alle han var glad i. Han gråter og sitter stille på rommet sitt. Han spiser ikke. Han vil ikke leve lenger. Han vil ikke avslutte livet sitt heller. Alle er døde. Han forbanner seg selv for å ha overlevd. Han hadde en god oppvekst i Tsjetsjenia. Han kommer fra et varmt hjem med mye kjærlighet og ble oppmuntret til å få seg en utdanning. Joe har flyktet fra sitt land og alt som er kjent, til et nytt land der alt er annerledes og han må begynne på nytt.

Han plasseres med begrunnelse i den psykiske helsetilstanden på en institusjon. Han bygger en stein hver dag og gutten vokser for hver stein som blir lagt ned. En dag smiler han og er klar for verden utenfor depresjonen. Han er klar for et skritt videre. Gutten får opphold. Barneverntjenesten vurderer først at forsterket bofellesskap er et alternativ. Etter å ha utvidet horisonten og sett på flere muligheter, søker de Statens fagteam og fosterhjemstjenesten om fosterhjem. Gutten plasseres i et norsk fosterhjem.

Adam, 16, Afghanistan

”Familien min ble mishandlet og forfulgt av Taliban. Pappa ble borte en dag han var og handlet ris på markedet. Da de kom for å hente meg, ble jeg redd for at de skulle gjøre mamma og lillesøstrene mine noe vondt, så jeg slo tilbake. Jeg våknet opp på sykehuset og de sa jeg var heldig som hadde overlevd. Jeg klarer ikke forteller mer om hva de gjorde med meg. Jeg skammer meg og jeg er ikke lenger en mann. Jeg kunne ikke lenger være i Afghanistan. Jeg vet ikke hva som har skjedd med mamma, jeg bare vet at hun ikke lenger er hjemme. Jeg kan ikke tenke på hva de kan ha gjort med lillesøsteren min.”

Mottakspersonalet informerer barneverntjenesten om at Adam isolerer seg fra de andre afghanske guttene på mottaket. Han sier at de ikke liker han. Adam er trist, gråter og får ikke sove om natten. Han sier det piper i ørene. Han klarer ikke å konsentrere seg og glemmer mye. Personalet på mottaket sier de har sett sår på armene hans. Han sier det er godt å brenne seg med sigaretter. Adam sier at han tenker på at han skal ta livet sitt.

Barneverntjenesten søker fagteam om langtidsplass i barneverninstitusjon. Det går en uke, to uker, tre uker, fire uker, ingen plass. Fredag ettermiddag ringer mottaket og sier at det har oppstått en akutsituasjon. Gutten har brutt seg inn i en avdeling med bare jenter og jentene er redde for at han skal forgripe seg på dem. Han skader seg selv og truer med selvmord. Gutten akutt plasseres på institusjon på grunn av at det vurderes at han må beskyttes fra å gjøre noe som kan skade han og andre. Etter få dager sendes han til et ordinært mottak som har færre plasser og bedre bemanning enn et transittmottak.

5.2 Menneskehandel

Kategorien ”Menneskehandel” fordeler seg på 8 tvangsekteskap, 9 tvangsprostitusjon, 4 tvangsarbeid, 7 tvangskriminalitet og 13 usikre utnyttninger.

Siva, 16 og Kumar, 17, India

Guttene ankommer Oslo i en container plassert på et skip fra Asia. Siva forteller at en mann møtte dem på kaia og ba dem melde seg for Politiets utlendingsenhet og søke asyl.

To dager senere forsvinner guttene fra mottaket. Saken henlegges og to gutter er ikke lenger formelt eksisterende i landet. De er her, men ingen vet hvor. Ingen beskyttelse, ingen rettigheter, bare et forsvinningstall som henlegges. Grunnen til at barneverntjenesten fikk bekymringsmeldingen raskt var fordi det er kjent at barn som kommer fra India forsvinner fort. Dette vet vi og det skjer igjen og igjen. Men har vi lovhemmel til å plassere noen bare fordi de er fra India? Nei. Hva skjer? Jo guttene fra India forsvinner.

Kim, 17, Kina

Kim forteller at en snill mann plukket han opp på gata der han bodde i Kina, tok han med til Norge og leverte han på Politiets utlendingsenhet. Han sier at han ikke har betalt for reisen selv. Kim sier at han ikke har vært i andre land i Europa. Med mistanke om at gutten er sendt til Norge for å utnyttes, plasseres han på barneverninstitusjon. Senere finner myndighetene fingeravtrykkene hans i Sverige under et annet navn. Kim får da status som Dubliner. Når gutten sier han ikke husker når foreldrene ble født eller hvilken skole han gikk på, mister historien troverdighet. I samråd med verge og advokat sendes han til et oversiktlig mottak som kan ivareta sikkerhetsaspektet og den mulige menneskehandelsaken hans.

I saker der en har mistanke om menneskehandel, er barnevernet ofte bekymret fordi mottaket ligger sentralt og lett tilgjengelig. Bekymringen i slike saker er at noen skal komme og hente ungdommen for videre utnyttelse. Da det er 140 ungdommer på området, er det forholdsvis lett å hente noen uten å bli lagt merke til. Dersom man ikke anser faren for akutt, hjelper barnevernet mottaket med å kontakte UDI for å omplassere ungdommen. Barnevernet har plassert sju ungdommer i institusjon på grunn av mistanke om menneskehandel.

Hovedgrunnen til at barnevernet plasserer disse, er manglende sikkerhet på mottaket. Tre av disse ungdommene er fortsatt plassert i institusjon, en på sperret adresse.

5.3 Annet

I kategorien ”Annet” finner vi graviditet, kriminalitet, bekymring for gjeld, adferdsproblemer og bekymring for mobbing.

Katarina, 16, Ingusjetia

Katarina var svært forelsket i nabogutten. Forelskelsen var gjensidig, men de måtte være forsiktige da foreldrene hadde en pågående konflikt. Faren til Katarina hadde en eldre venn han ville gifte bort datteren til. En dag oppdaget Katarina at hun var gravid. Hun tenkte at dersom foreldrene fikk greie på det, var det så godt som å undertegne sin egen dødsdom. Hun visste om andre jenter som hadde forsvunnet og aldri kommet tilbake. Katarina rømte til en tante i nærmeste storby. Kjæresten fikk mistanker rettet mot seg og følte seg så truet at han bestemte seg for å reise til Norge der onkelen bodde. Han ga beskjed gjennom en felles venn til Katarina slik at hun kunne komme etter. Katarina greide reisen til Norge fint. Kjæresten ble stoppet i Ungarn og kom seg ikke videre. Han måtte søke asyl der. Da Katarina forsto at hun var alene og gravid i et fremmed land ble hun svært trist. Hun isolerte seg på rommet sitt og spiste nesten ikke. Hun gråt og var redd for hva fremtiden ville bringe.

Katarina ble plassert på mødre hjem seks dager før hun fødte og bor der fortsatt ni måneder etter. Hun har fått opphold i Norge og ny kommune overtar ansvaret for mor og barn. Faren til barnet fikk avslag på at asylsaken kunne behandles i Norge, da han først hadde søkt asyl i Ungarn. Han er sendt tilbake til Ungarn flere ganger.

Andre saker barnevernet har fått henvendelser om, er bekymring for kriminell adferd og rus. I slike saker har barnevernet anbefalt UDI å flytte ungdommene vekk fra Oslo-området. Fire av sakene gjaldt noen menn som åpenbart var over 18 år. Mottaket og politiet antok at disse hadde sagt de var enslige mindreårige asylsøkere for å ha et sted å bo mens de bedrev kriminelle handlinger i Oslo. Alle fire ble flyttet av UDI.

6.0 Undersøkelser

I undersøkelser meldt fra mottaket har vi ikke det ordinære nettverket å spille på. I en vanlig barnevernundersøkelse søker en å få oversikt over barnets situasjon ved å snakke med barnet og foreldrene. Barnevernet innhenter ofte informasjon fra offentlige instanser som for eksempel barnehage / skole, helsesøster, fastlege m.m. Hensikten er å finne ut om dette er et barn som trenger bistand fra barneverntjenesten eller om undersøkelsen skal henlegges.

Barneverntjenesten får bekymringsmeldinger på ca 4 % av alle ungdommer som kommer til Hvalstad. De aller fleste meldingene, uansett kategori, meldes av en som jobber i Menneskehandelteamet. Teamet består av tre personer som jobber med å identifisere menneskehandelofre i 50 % og som miljøarbeidere i 50 %. Mh-teamet har en kartleggingsamtale med alle jentene som kommer til Hvalstad, mens guttene de snakker med blir valgt ut fordi de viser en bekymringsfull adferd eller har sagt noe på eget initiativ. Mh-teamet har utviklet et godt kartleggingsverktøy og en god måte å snakke med ungdommene på. De har erfaring i hva de skal spørre om og hva de skal være oppmerksomme på. Det er barneverntjenestens klare holdning at det er en underreportering i saker som gjelder menneskehandel. Dette fordi det ikke bevilges nok ressurser til å få snakke med alle ungdommene. Teamet har som regel hatt en eller flere samtaler med ungdommen før de sender en melding til barneverntjenesten. Etter at barnevernet beslutter å åpne en undersøkelse kontaktes mottaket for utfyllende informasjon og for å drøfte saken.

Barneverntjenesten har gjort en generell vurdering på at det ikke er hensiktsmessig å sette inn tiltak som miljøarbeider eller støttekontakt på mottaket. Grunnen er at ungdommene er for kort tid på mottaket til at tiltaket rekker å bli iverksatt. Derimot opptrer barnevernet som en drøftningspartner med mottaket og UDI. I svært mange saker har vi anbefalt å få ungdommene flyttet videre til ordinære mottak, der de kan få tettere oppfølging og flere tilbud. Dersom ungdommen trenger spesiell oppfølging på grunn av sikkerhet og psykiatri, har mottaket i noen tilfeller selv satt inn ekstra personale for å følge opp ungdommen midlertidig.

7.0 Samtaler med enslige mindreårige asylsøkere

Rohan, 15, Sri Lanka

Rohan har drept mange mennesker. Han har drept barn, kvinner og menn. Han er tidligere barnesoldat for LTTE i Sri Lanka. Han ble mishandlet av og brukt av eldre soldater.

Mottakspersonalet er bekymret for at han er sterkt traumatisert. Meldingen de sendte til barneverntjenesten inneholder bekymring rundt at personalet ikke får kontakt med gutten, han virker forvirret og klarer ikke å snakke sammenhengende. Barneverntjenesten avtaler et møte med Rohan og forsøker å snakke med han. Gutten kaster hodet frem og tilbake, imiterer

skytelyder, piper og veiver med armene. Vi må raskt avslutte da det vurderes at han er for dårlig til å snakke med oss.

Det er vanlig praksis i barnevernet å snakke med den saken gjelder. Når det gjelder mange av disse ungdommene byr det på helt andre utfordringer enn det vi ser i andre saker. En utfordring er at når barnevernet først kommer inn i bildet, kan ungdommen allerede ha fortalt sin historie til Politiets Utlendingsenhet, asylintervjuer, menneskehandelteamet og ofte også NOAS (Norsk organisasjon for asylsøkere), verge og advokat. Det er svært vanskelig for mange å holde disse instansene fra hverandre, og det er heller ikke lett å forklare hva barnevernet er eller hvorfor vi ønsker å snakke med dem. Det kan i tillegg være vanskelig å få tolk når man ønsker, og ofte snakker ikke tolken godt nok norsk. Det kan oppstå misforståelser som man ikke finner ut av og klarer å oppklare.

I disse sakene har barnevernet derfor vurdert om det er nødvendig å få ungdommen til å fortelle historien en gang til. Ofte er det svært tabubelagte temaer som det er vanskelig å snakke om. Det kan være voldtekter, drap av nære familiemedlemmer, vold m.m. Barnevernet drøfter saken med mottaket, og dersom det mangler mye informasjon har det som regel vært mottaket som har tatt en ny samtale med ungdommen.

8.0 Hvor gammel er han og hun?

For å opprette en undersøkelse i barnevernet må barnet være under 18 år. Alderen avgjør om barnet får hjelp, hvilken hjelp det får og hvilken betydning hennes eller hans meninger og samtykke har og blir vektlagt.

Mariam, 15, Iran

Mariam er 15 år, kurder fra Iran, bosatt i Sveits med sveitsisk statsborgerskap: ”Jeg har rømt fra familien min i Sveits. Pappa kommer til å drepe meg hvis han finner meg og kjæresten min. Jeg vet han kommer til å drepe meg. Han kommer til å finne meg her og drepe meg. Jeg vil være sammen med kjæresten min som bor i Norge. Vi ville gifte oss, men pappa sa nei. Jeg kunne ikke slutte å være kjæresten hans fordi jeg elsker han. Han er den eneste jeg kan stole på og han vil beskytte meg. Pappa lovte å ikke slå meg, men han gjorde det likevel. Jeg måtte rømme da pappa ville sende meg tilbake til Iran. Jeg tok buss til Norge og meldte meg hos Politiets Utlendingsenhet. De sa jeg kunne dra til kjæresten min etter å ha vært her et par dager.”

Mariam får beskjed om at hun ikke kan bo hos kjæresten da han er mye eldre enn henne og hun bare er 15 år. Adressen til kjæresten står på internett og hvis noen er ute etter henne, vil de lett finne henne der. Mottakspersonalet forteller Mariam at det ikke er trygt for henne å være på mottaket da adressen er tilgjengelig for alle og hvem som helst kan komme inn på området.

Barneverntjenesten får en telefon om bekymringen og forbereder straks en akutt plassering. Mottakspersonalet har fått jenta til å samtykke til at hun kan bo et annet sted med hemmelig adresse inntil videre. Beredskapshjemmet har tre hunder og en katt og beredskapsfar er alene hjemme. *”Jeg kan ikke bli her. Jeg kan ikke. Hvor lenge skal jeg være her? Jeg kan ikke, jeg kan ikke.”* Hun trekker samtykket og Mariam blir plassert på en akuttinstitusjon istedet, fordi beredskapshjemmet ikke tar plasseringer uten samtykke.

Mariam blir til slutt gjenforent med sin kjæreste og får en leilighet med sperret adresse gjennom SEIF (selvhjelp for innvandrere og flyktninger). Jenta fikk anledning til å forklare og vise gjennom atferd og sannsynlighet at hun faktisk kunne være 18 år og da stilte saken seg annerledes. I ettertid har vi fått bekreftet av politiet at historien hennes var reell og at de hadde stoppet to menn ved forskjellige anledninger på vei gjennom Europa. Disse var ute etter å finne Mariam og kjæresten. Mariams søknad om beskyttelse blir avslått og myndighetene vurderer at det beste for jenta er å gjenforenes med familien i Sveits. Denne saken pågår fortsatt og er ikke endelig avgjort.

Sara, 17, Etiopia

Sara blir utnyttet i prostitusjon i Oslo. Hun får raseriutbrudd og går løs på personal og inventar. Hun knuser alt hun får tak i og truer flere på livet. Sara plasseres på en barneverninstitusjon. Det fremmes 4-24 sak for fylkesnemda og barneverntjenesten får medhold. Jenta sier selv ved en senere anledning at hun er 25 år og blir senere aldersvurdert til over 18. Vedtaket oppheves etter seks mnd og jenta flyttes til et voksenmottak.

Omar, 17, Algerie

Barneverntjenesten mottar en bekymringsmelding som inneholder mistanke om menneskehandel og underårighet. Omar ser ut som han er 13-14 år. Han er observert med eldre nord-afrikanere i narkotikamiljøet i Oslo. Idet barneverntjenesten diskuterer hva vi kan gjøre, er gutten forsvunnet. Undersøkelsen henlegges. Tre måneder senere får vi melding om at han stadig observeres i Oslos narkotikamiljø. UDI tar ikke ansvar, barnevernet i Oslo tar ikke ansvar. Et spørsmål er om Omar virkelig er 17 eller om han egentlig fortsatt er langt under 18. Et annet er om han utnyttet i narkotikasalg og arbeid.

Alder er et utfordrende spørsmål da det ikke kan bevises noe gjennom tester. Den omstridte tanntesten som utføres ved Tannlegehøyskolen i Oslo er ikke nøyaktig nok til å sette eksakt alder. Flere vurderinger må inn slik som observasjoner og utseende, selv om dette heller ikke kan stadfeste akkurat alder. Da er vi overgitt til egne vurderinger, og vi ser det slik at om vi ikke er helt sikre på at ungdommen er over 18 år, behandler vi han eller hun som mindreårig.

9.0 Plassering av Dublinere

En Dubliner er en som har søkt asyl i et annet land i Europa og asylsøknaden skal realitetsbehandles i dette landet. UDIs nye praksis om at alle barn mellom 15 og 18 år med Dublinvedtak skal bo på transittmottak selv om de har fått utsatt iverksettelse, setter vi store spørsmålstegn ved. Dette mener vi ikke er forenlig med barnets beste og FNs konvensjon om barnets rettigheter. Transittmottak er ikke tilpasset at ungdommer skal bo der over lang tid. Det heter i art.3, (FNs konvensjon om barnets rettigheter) at *”ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn”*. Eksempelet under viser noen utfordringer vi har møtt.

Kusiner, 15 og 16, Irak.

Maria og Selma har rømt fra Irak. ”Vi måtte dra. Vi ble truet med å bli bortført og tvangsgiftet som betalingsmiddel for pengegjeld. Vi ble stoppet i Polen og søkte asyl der.”

Jentene er Dublinere. De skal i utgangspunktet sendes tilbake til første land de søkte asyl i. De vil ikke. De sier det er farlig der og at de vil bli utnyttet på barer og kanskje bli drept.

”Kanskje de finner oss, de som ikke er snille. Vi kan ikke reise tilbake. Vi så at de brukte våpen og skulle tvinge oss til ting vi ikke vil.”

Tre menn oppsøker jentene på mottaket. Mennene nekter å vise legitimasjon og vil ikke si hvem de er. De sier de vil gi jentene klær. Jentene flyttes til nytt mottak på grunn av mistanke om menneskehandel. Barneverntjenesten varsles dagen etter og snakker med jentene. Det er da allerede bestemt på bakgrunn av opplysningene om besøk av mistenkelige menn og

jentenes historie, at jentene skal plasseres i barneverninstitusjon. Jentene samtykker ikke. De blir motvillig med i bilen. Der er de i seks uker, mens advokat, politietterforsker, verge og barneverntjenesten gjør alt de kan for å finne ut av saken. Etter hvert samtykker jentene til videre plassering. De venter på svar på Dublin-vedtak. De får utsatt iverksettelse av utsending. Nå skal det avgjøres om asylsaken skal behandles i Norge eller Polen.

Jentene venter og venter. De går ikke på skole, de vet ikke hvor i verden de skal, de vet ikke om noen vil drepe dem eller selge dem eller bortføre dem. De vet ikke hvordan det går med mamma, pappa, søstre og venner. De vet ikke om Norge vil ha dem. De vet ikke om de plutselig sitter på et fly til en bar i Polen. De håper og ønsker og gråter. De blir syke og slitne. De krøller seg sammen i fosterstilling og vil ikke leve.

Plutselig skal de flyttes. *"I morgen skal dere flytte. Vi kommer og henter dere kl.10.00"* Hvorfor? Jo, fordi plasseringsgrunnlaget basert på sikkerhetshensyn er bortfalt. Jentene blir deprimerte og rømmer fra mottaket de er plassert tilbake til. De stoler bare på hverandre. De rømmer tilbake til institusjonen de bodde på. Der er det noen som bryr seg om dem, i hvert fall litt. De vil ikke lenger bare dø. Kanskje fins det en fremtid for dem. Kanskje finnes det en skole de kan gå på. Kanskje finnes det et tak i Norge de kan bo under. Ett halvt år av et barns liv er lenge. Ett halvt år av et barns liv er mange mange år i en voksens liv. Barneverntjenesten fatter vedtak om frivillig plassering basert på barnets beste og helsen deres. Det vurderes at siden Dubliner-barn må bo på transitt i opptil ett år, uten skole, uten tilstrekkelig oppfølging, er dette ikke godt nok for jentene.

10.0 Påtrengende spørsmål og utfordringer

Viser psykiatrieksemplene og eksemplene ovenfor normalreaksjoner på traumer?

Helsepersonell vi har vært i kontakt med har sagt gjentatte ganger at dette er normalreaksjoner på traumer. Ja, kan man tenke, det er greit. Men og så da? Hvor er traumebehandlingen? Hvor er oppfølgingen av psykisk helse hos barn som har opplevd traumer, tap, sorg, forfølgelse, utnyttelse, misbruk og flukt? Hva med dem som har drept eller utført andre kriminelle handlinger? De fleste har normale reaksjoner på det de har opplevd, men trenger like fullt hjelp til å bearbeide sine opplevelser. Barneverntjenesten får satt i gang hjelpeapparatet for noen få ungdommer, men hva med alle de som trenger hjelp og som ikke får det før det har

gått lang tid eller kanskje ikke får det i det hele tatt? Det heter i § 1-1 i Lov om barneverntjenester at formålet med loven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Vi må forvalte denne loven på en forsvarlig måte til barnets beste, også overfor EMA.

En utfordring i både statlig og kommunalt barnevern er at det tar for lang tid å få langtidsplasser til ungdommer med psykiatriproblematikk. Det haster for mange av disse barna. Vi har blitt tvunget til å vente til det skjer noe akutt for at vi kan handle slik vi har plikt til og til barnets beste. Det pågår en eviglang konflikt mellom Barne- og ungdomspsykiatrien og statlig og kommunalt barnevern om hvem som har hovedansvaret for de med psykiatiske lidelser.

En annen utfordring har vært at det virker som om UDI fraskriver seg ansvaret for ungdommene idet barneverntjenesten griper inn og f eks plasserer ungdommen. Det siste halvåret har UDI ikke svart på skriftlige innkallinger til ansvarsgruppemøter og møter heller ikke opp.

10.1 Reaksjoner og holdninger

En ungdom som er utsatt for menneskehandel mener ofte at han har mye å tape, mens vi ser på ungdommen som heldig fordi han har kommet til oss. Vi forventer kanskje å bli møtt med åpne armer når vi kommer for å hjelpe. Stor blir derfor skuffelsen når ungdommen stritter i mot og nekter å flytte til for eksempel en barneverninstitusjon med sperret adresse. Med seg til Norge har ungdommen kanskje en bakmann, et telefonnummer eller en trussel mot seg selv eller familien som ble igjen i hjemlandet. Når ungdommen kommer til Hvalstad venter han eller hun på å bli kontaktet for videre instruksjoner eller for å bli hentet. Ungdommen er redd. Redd for å flykte fra en bakmann eller kommende ektefelle. Redd for å bli forlatt og alene. Redd for barnevernet som han ikke forstår hva er – og redd for at ingen kan beskytte han. Hjelperne på sin side kan bli utålmodige. Ungdommen er verken takknemlig eller glad for plasseringen. Han snakker lite og hjelperne får ingen utdypning eller bekreftelse på historien han har fortalt.

Ungdommen stoler ofte ikke på oss. Han kan tro på våre forsikringer om at vi vil han vel, men han ler av sikkerheten vi tilbyr og regner med at det bare er et tidsspørsmål før han blir funnet. *"Hva skjer når de oppdager at jeg har stukket av?" "Dreper de familien min?" "De vil finne meg uansett. Dere aner ikke hvor store de er. De har øyne over alt og det norske politiet har ikke engang våpen. Dere kan ikke beskytte meg."*

Videre er det flere barnevernsinstitusjoner som finner det rart at barnevernet plasserer ungdom på grunn av mistanke om menneskehandel. Institusjonen sier: *"Dere kan vel ikke plassere han her bare fordi han er redd?"* og fra Barne-, ungdoms-, og familieetaten har vi blitt møtt med utsagn som *"De opptar plassene for våre barn"*. Vi har også møtt ansatte som er bekymret for at barna får det for godt. Da kan det hende at de ikke vil reise hjem. En representant fra UDI sa *"De har det jo tross alt bedre her enn der de kommer fra"*. Vi har opplevd at kollegaer sier: *"Åh, jeg orker ikke engang lese dette"*, i sammenheng med at en ungdoms historie har grusomme detaljer. Og så sier barneverntjenesten: *"Hvis vi skal begynne å plassere disse, så må vi jo plassere alle"*.

10.2 Mistenkeliggjøring

Er det noen barn i Norge som er mindre verdt enn andre? *"Nei, selvfølgelig ikke"*, vil de aller fleste si. Barnekonvensjonen og barnevernloven fastslår at alle barn har like rettigheter i kraft av å være barn og dette vet vi godt. Vårt spørsmål blir likevel: *"Er det slik i praksis?"* Mange eksempler på uttalelser om enslige mindreårige asylsøkere er grunnen til at vi spør.

Mistenkeliggjøring av asylsøkere er gjennomgående i både offentlig og privat sfære. Mange tviler i utgangspunktet på ungdommens identitet og historie. Som vi allerede har påpekt, kan vi ikke vite. Men det er forskjell på å akseptere det og ha et mistenksomt utgangspunkt. Å møte EMA med grunnleggende tillit er avgjørende for å forstå deres situasjon og historie. Samtidig må vi vite at alt som blir sagt ikke nødvendigvis er sant, og at årsakene til dette kan være mange. Finner vi ut at noe ikke er sant, må vi forsøke å finne ut av hvorfor ungdommen sier det han eller hun gjør. Det kan gi oss det beste svaret på hva som har skjedd og hvilken situasjon ungdommen befinner seg i og hva han har opplevd.

Det er et faktum at langt over halvparten av de som sier de er enslige mindreårige asylsøkere i realiteten er over 18 år. Vi vet videre at 92 % av alle som søker asyl i Norge kommer uten

papirer som kan identifisere dem. Svært mange av de som er smuglet hit. Dette er et kynisk og organisert spill som noen tjener mange penger på. Vi har hørt ungdommer si at de har gjeld på alt fra et par tusen kroner til flere hundre tusen. Dette er penger som noen vil ha tilbake. De som organiserer reisene til Norge har ofte instruert ungdommen i hva de skal si og gjøre når de kommer hit. Vi har opplevd at de har blitt utstyrt med falsk navn, feil alder og en oppdiktet historie. Det viser seg at noen ganger gir den sanne historien større grunnlag for asyl/opphold, enn den barnet er instruert i. Hvordan kan vi vite om det de forteller er sant? Vi kan ikke alltid det. Vi kan ikke alltid vite om noen presser ungdommen til å si noe som ikke er riktig eller om de er lurt til å si det de sier. Kanskje har noen truet med at hvis du ikke sier det eller det, blir du sendt hjem eller familien din blir drept. Noen ungdommer oppleves som voldsomt traumatiserte og nedbrutte, mens andre virker lykkelige eller likeglade.

Selv om mange forteller diktete historier, har en annen alder eller navn enn de oppgir, oppfordrer vi alle til å spørre seg selv innimellom og kjenne godt etter om svaret på ”om alle barn er like mye verdt” er i samsvar med praksisen.

10.3 Fylkesnemda utfordrer

FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 36: ”*Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttning som på noen måte kan være skadelig for barnets ve og vel*”.

Barneverntjenesten har ved to anledninger fått avslag på akuttvedtak i Fylkesnemda i saker der det har vært mistanke om tvangsekteskap. Når barneverntjenesten fatter et vedtak uten samtykke må dette vedtaket godkjennes av Fylkesnemda innen 48 timer. Dersom vedtaket ikke får medhold, må barnet sendes tilbake til der det kom fra. I begge tilfellene var det jenter på 17 år som kom til Norge for å være ektefeller til eldre menn. Ingen av jentene ønsket inngripen fra barneverntjenesten, og barnevernet fattet vedtak etter lov om barneverntjenester § 4-25. Denne paragrafen brukes vanligvis når barnevernet vil plassere en ungdom uten eget samtykke på grunn av rus, kriminalitet eller annen voldsom adferd. Barneverntjenesten fikk beskjed om at vi brukte paragrafen feil når vi benyttet den på disse jentene. Problemet er at vi har ingen annen paragraf som passer bedre. I diskusjon med Fylkesnemda fikk vi beskjed at disse jentene var gamle nok til å bestemme selv. Vi trenger en lovendring av barnevernloven som gjør det mulig å beskytte barn og ungdom mot utnyttelse uavhengig av deres samtykke.

Barneverntjenesten har også brukt § 4-6 (Lov om barneverntjenester) som er den paragrafen vi benytter når vi mener at det er til fare for et barn å bli i hjemmet. Uten samtykke benyttes § 4-6, annet ledd, og vedtaket må godkjennes av Fylkesnemda på samme måte som § 4-25. Fylkesnemda har her kontaktet barneverntjenesten og bedt oss benytte en annen paragraf som krever at ungdommen samtykker. Barnevernet har vurdert i disse tilfellene at barnet ikke forstår hva som skjer og ikke kan eller vil gi et reelt samtykke. Som forklart tidligere, er det ikke alltid slik at ungdommene har reelle valg, og da mener vi at vi må forsøke å ta et valg som er til ungdommens beste. Slike konflikter mellom barneverntjenesten og Fylkesnemda gjør arbeidet med å beskytte barn vanskelig for kommunen.

10.4 UDIs tilbud og ansvar

Barneverntjenesten stiller seg iblant undrene til de kravene UDI setter i utlysningen når driftsoperatør til mottak skal ut på anbud. Det er ikke forsvarlig å samle så mange ungdommer på et sted, og det er for få voksne til å følge dem opp. Vi ville aldri tillatt at egne barn hadde bodd på et slikt sted. Det kan virke som om operatøren som gir et tilbud med lavest pris uavhengig av innhold, vinner anbudsrunder. Vi har sett at det er for få aktiviteter og for lite oppfølging for ungdommene ved transittmottaket. I Asker ble det i november 2008 igangsatt et prosjekt i regi av Asker fotball herrer. 40 ungdommer fikk tilbud om fotballtrening og lunsj hver formiddag fire dager i uka. Vi så at dette motiverte ungdommene til å stå opp og førte også til at det ble roligere om kvelden. Ungdommene var fornøyde og fikk noe annet å tenke på i venteperioden som bare blir lenger og lenger på grunn av den økte tilstrømmingen av asylsøkere.

Når et barn blir plassert i institusjon følges plasseringen opp med planer og ansvarsgruppemøter. På slike møter er det vanlig at foresatte deltar. Vår erfaring er at UDI i liten grad følger opp ungdommene og overlater ansvaret til barnevernet. Fordi asylsøkerprosessen tar lang tid er det vanskelig å planlegge for og med ungdommen når vi ikke vet når et svar på asylsøknaden foreligger.

Vi ser at mange av plasseringene barnevernet gjør, er grunnet i frykt for at barnet skal bli hentet av bakmenn. Barnevernet mener at dersom Hvalstad transitt ikke hadde ligget sentralt, hatt færre ungdommer og flere voksne tilgjengelig hadde vi hatt færre plasseringer.

11.0 Noen vellykkede erfaringer

Eidsvoll omsorgssenter har erfart at små enheter i ordinære bolighus gir gode resultater. Ungdommene som bor der, sier de føler seg inkludert i nærmiljøet ved at bosituasjonen ligner mye på vanlige familier i nærmiljøet. Hva forteller dette oss? Jo, at små atskilte boenheter er bra. Eidsvoll har like høy bemanning som barneverninstitusjoner og dette er tilstrekkelig for å dekke barnas omsorgs- og oppfølgingsbehov. Omsorgssenteret har ansatte med bred kompetanse. Blant annet har de stor nytte av en pedagogisk rådgiver som har ansvar for kontakten med skolen. Denne personen vet hvordan skolesystemet fungerer og kan opprette kontakt med de riktige instansene og personene slik at barnet får riktig hjelp.

Vi ser også at utdanninger som psykiatrisk sykepleier, lege, barnevernpedagog, vernepleier, helsesøster, jurist har vært nyttig der de bidrar med hver sin spesifikke kompetanse som samlet sett dekker helheten. Vi ser at Hvalstads spesialkompetanse på menneskehandel er helt avgjørende for identifiseringen av ungdom som har blitt utnyttet eller som står i fare for å bli utnyttet i Norge. Vi ser også at på små mottak som ligger avsides, er oversikten og sikkerheten til ungdommene god. En videreutvikling av dette er gunstig for å kunne beskytte de som er i fare.

Da vi besøkte Bergenhus barneverntjeneste i Bergen, understreket de viktigheten av at det blir kartlagt og utredet hvert enkelt barns behov for hjelp og oppfølging. De stiller spørsmålet: *"Hvor er den enkelte i dag og hva er hans eller hennes behov?"* I Bergen har de god erfaring med fosterhjemsplasseringer av enslige mindreårige. Dette er tiltak som virker og som gir gode ungdomsår for sårbare ungdom som er alene. Ungdommen og familien forberedes godt og utfordringer eller problemer taes på alvor med en gang de dukker opp. Bergenhus mener at god forberedelse og kartlegging er grunnen til at fosterhjemsplasseringene er så vellykkede.

Besøket i Salangen på ordinært mottak for enslige mindreårige resulterte i at vi fikk øynene opp for at integrering i lokalsamfunnet på et tidlig tidspunkt er avgjørende for at ungdommene skal føle seg velkommen og ivaretatt. Ungdommene går ut i lokalsamfunnet, i stedet for at tjenestene kommer inn på mottaket. De går til den lokale psykologen og den lokale helsesøster. Han eller hun går på den lokale videregående skolen og spiller på det lokale fotballaget. Ute treffer de nordmenn, lærer norsk og deltar. Mange sier at de føler de mestrer noe og livene deres blir mer normale.

12.0 Hva må til?

- Alle barn er like mye verdt (Barnekonvensjonen art.2)
- Alle barn skal beskyttes mot utnytting (Barnekonvensjonen art.36)
- Alle barn skal ha rett hjelp til rett tid (Barnevernloven § 1-1)
- Det må være politisk vilje til å bruke pengene som trengs
- Botiden på transittmottak må reduseres
- Barna må få muligheten til å komme ut og bruke lokalsamfunnet
- Mottakene må være mindre enn det som er vanlig i dag
- Det må være flere voksne som jobber på mottakene
- Mottakene må ha tverrfaglige team
- Alle mottak må ha kompetanse på menneskehandel
- Barna må få tilbud om flere samtaler enn det de får i dag
- Situasjonen til barna må klartlegges nøye for å avdekke deres behov
- Mottakene må ha fokus på sikkerhet og beskyttelse
- Barnekonvensjonen og barnevernloven skal etterleves for alle barn

En dag våkner Embla i St. Petersburg med falske identitetspapirer. Hun drømmer ikke lenger. En snill kunde lot henne dra, kanskje til et land hun er verdt mer. Han sørger for at hun plasseres hos PU i Oslo med beskjed om å søke asyl. Han sier han kommer til å ta kontakt en dag og hun sier: "Ok, vi ses!" Hun gjør som han sier, helt til en lys dame ikke slutter å spørre henne hva som egentlig har skjedd.

Embla plasseres i barneverninstitusjon med sperret adresse.

